

LO GERONÉS

SETMANARI DE AVISOS Y NOTICIES

PORTA-VEU DEL «CENTRE CATALANISTA DE GERONA Y SA COMARCA»

PREU DE SUSCRIPCIÓ

Gerona.	1	peseta trimestre
Fora.	1'25	id. id.
Estranger.	1'50	id. id.
Un número 10 céntims		

ADMINISTRACIÓ Y REDACCIÓ

Cambra Llibertat, 31

ANUNCIS Y COMUNICATS

Preus convencionals

De tots los llibres, follets, etc., que s' remetin a la Redacció, se 'n donara compte en lo Setmanari.

Any 5.^{on}

Diumenge 21 de Agost de 1898

Núm. 227.

LO PROTOCOL

Lo ministeri d' Estat ha fet públich lo protocol firmat a Washington com a preliminar de la pau. Dtu aixís la part dispositiva d' aquell document:

Article primer. Espanya renunciará a tota pretensió a sa soberania y a tots sos drets sobre la illa de Cuba.

Art. segon. Espanya cedirá als Estats Units la illa de Puerto Rico y las demás illas que s' troban baix la soberania d' Espanya en las Indias Occidentals, aixís com una illa en las Ladrões, que será triada pels Estats Units.

Art. tercer. Los Estats Units ocuparán y conservarán la ciutat, la badia y 'l port de Manila, en espera de la conclusió d' un tractat de pau que deurá determinar la intervenció (contróle), la disposició y 'l Govern dels Estats Units.

Art. quart. Espanya evacuará immediament Cuba, Puerto Rico y las demás illas que s' trobin actualment baix la soberania d' Espanya en las Indias Occidentals; ab aquest objecte cada un dels dos governs nomenará comissaris en los deu dias que seguirán a la firma d' aquest protocol y 'ls comissaris aixís nomenats deurán en los 30 dias que seguirán a la firma d' aquest protocol, trobarse a la Habana, a fi de convenir y executar los detalls de la evacuació: ja esmentada de Cuba y de las illas espanyolas adjacents; y cada un dels dos Governos nomenará igualment, en los deu dias següents al de la firma d' aquest protocol, trobarse a Sant Joan de Puerto Rico, a fi de convenir y executar los detalls de la evacuació avans esmentada de Puerto Rico y de las demás illas que s' troban actualment baix la soberania d' Espanya en las Indias Occidentals.

Art. quint. Espanya y 'ls Estats Units nomenarán pera tractar de la pau cinch comissaris, a lo més, pera cada país; los comissaris aixís nomenats deurán trobarse a Paris lo dia primer de Octubre de 1898, lo més tart, y procedir a la negociació y a la conclusió d' un tractat de pau; aquest tractat quedará subjecte a ratificació, ab arreglo a las formas constitucionals de cada un dels dos països.

Art. sisé. Un cop terminat y firmat aquest protocol deurán suspndres las hostilitats en los dos països; a aquest efecte s' deurán donar ordres per cada un dels Governos als gefes de sas forsas de mar y terra tant avial com sia possible.

No devém en aquestos moments discutir lo que per dolent que sia 'ns porta un gran bé: la pau. Consist, no obstant, que en aquest document hi ha un gros defecte que pot ser pera nosaltres la font de grans disgustos, y es lo deixar sense precisar com deu resolverse la cuestió de Filipinas. Aquell article III, sobradament fosch, nos deixa d' un cantó nostras colonias oceánicas a mercès del vencedor Nort-América, y d' altre deixa terreno abonat perque s' hi puga esplayar la fantasia castellana.

Proba d' aixó n' es lo que tantols firmat lo protocol ja hi ha algun cap sense sentener que parla d' enviar cinquanta mil homes a Filipinas. Y aixó fora una bojeria contra la que hauríam de protestar ab totes las nostras forsas. La guerra s' ha d' acabar com se pugui, la pau l' havém de comprar salvant ó perdent Filipinas, pero lo que cal tenir en compte per damunt de tot, es que de sanch no se 'n ha de vessar ni una gota més.

No s' fassin ilusions los que encara somnian convertir a Filipinas en una menjadora d' empleats y en una colonia continuament insurreccionada que faci 'l poder donar compte cada mesada d' un combat més ó menos heróych. En altres temps lo color de la nostra pell y la aparent civilisació espanyola podían imposarshi respecte. Avuy en Dewey y en Merril s' han encarregat de posar en evidencia quina era la verdadera válua de nostre poder.

Que s' desenganyin, donchs, aquells mal aconsellats que encara somnian ab nostre imperi colonial; a

Filipinas sols hi podem fer dos papers, ó que se 'ns reconegui una soberania nominal com la de Turquia sobre Egipte y en aquest cas lo nostre paper es ridícol, ó que se 'ns concedeixi un protectorat repartit ab lo Nort-América y allavors havém de resignarnos a ser sacristá d' amen de la vencedora Unió.

Perque lo bo del cas es que sembla que 'ns carreguem tot lo deute de Cuba pera salvar la negra honrilla a Filipinas, y aquí comptat y rebut tota la soberania que hi tindrem será la mateixa que tenim sobre Jerusalem; que sols nos serveix pera treurela a relleuir quan s' ha d' escriure alguna carta al sultá del Marroch.

En fi, sia lo que Deu vulga, pero que no 'ns falti la pau, que aixó per demunt de tot es lo que interessa.

(De La Renaixensa)

COM ADMINISTRA L' ESTAT

Un suscriptor del nostre setmanari, en comprobació de lo que dexávem entendre en un sueltó publicat en un dels darrers números, nos envia 'ls següents datos, altament edificants, extrets del periódich professional la Gaceta de los Caminos de Hierro.

Ferrocarril de Madrid a Arganda

Per quiebra de la Companya concessionaria y caducitat de la concessió, l' Estat s' incautá d' aquesta línea, que 'l delegat del ministeri de Foment entregá lo 27 de Juliol de 1896 al concell d' incautació nomenat pel Jutjat que coneix de la quiebra.

Los ingresos per tots conceptes en los exercicis que comparem, foren los següents:

Any 1896.	190.022 ptas. 89 céntims.
Any 1895.	171.805 " 52 "

Aument en 1896. 18.217 ptas. 37 céntims.

Y per any y kilometre (28 kilometres).

Any 1896.	6.786 ptas. 53 céntims.
Any 1895.	6.132 " 53 "

Major en 1896. 654 ptas. 00 céntims.

Es digne d' observarse qu' aquesta línea, quins productes per tots conceptes, com acabem de veure, foren en 1895 de 171.805'52 pessetes, tingué de gastos d' explotació en lo meteix any 170.469'82 pessetes; es a dir, que 'l producte queda reduhit a la quantitat neta de 1.425'70 pessetes pera una línea de 28 kilometres y ab un concell d' incautació compost d' eminencies que, a jutjar pels resultats, no 'n sortiren gayre bé del seu comés.

Ignorem l' import dels gastos d' explotació en l' exercici de 1896, pero 'ls resultats de l' anterior son proba bastant de lo malament que l' Estat administra los negocis industrials.

Ferrocarril de Villena a Alcoy y Yecla

Los 53 kilometres que s' han explotat d' aquesta línea en l' any 1896, han donat aquestos resultats:

Productes de l' any 1896.	121.006 ptas. 65 céntims.
Gastos id. id.	123.868 " 95 "

Déficit. 2.862 ptas. 30 céntims.

Productes de l' any 1895.	128.097 ptas. 40 céntims.
Gastos id. id.	99.871 " 00 "

Producte líquit. 28.226 ptas. 40 céntims.

De les antecedents cifras se 'n dedueix que 'ls productes bruts foren menors en 1896 que en 1895, en la suma de 7.090'75 pessetes, malgrat que la longitud explotada de la línea hagués aumentat de més del doble, donchs que l' últim any, com hem dit, era de 53 kilometres, y l' anterior sols tenia entregats al tràfec 21 kilometres.

Los deplorables resultats de l' últim exercici, se notan mellor en l' ingrés kilométrich anyal, que havent sigut l' any 1895 de 6.099'85 pessetes, l' any 1896 baxa a 2.283'13, perdent per consegüent no res menys que 3.816'72 pessetes.

Per altre banda los gastos també han aumentat l' any 1896, y no solzament foren majors, sino que superaren als ingresos fins al punt de que la explotació porta un déficit de 2.862'30 pessetes.

Ara bé, y pera acabar, hem d' advertir que l' Estat está incautat de la explotació d' aquesta línea, per manera que 'l cas del ferrocarril de Madrid a Arganda, avans citat, ja no es lo sol que proba que l' Estat es mal administrador dels ferrocarrils, al menys a Espanya.

Presideix la comissió encarregada de la explotació d' aquesta línea, l' Illtm. Senyor D. Manel Estibaus, Inspector general del Cos Consultiu de Camíns Canals y Ports, y forman part de la metexa altres dos enginyers de Camíns, los senyors D. Ramón Grotta y D. Baldomero Aracil y Carbonell.

O.

LAS ELECCIONS PROVINCIALS

En los primers quinze dies del próxim Setembre se procedirá a la elecció de diputats de provincia. Segons llegim en los periódichs, lo ministre de la Governació la prepara ja, seguint la seva vella costum. No 's necessita res més, pera que desesperém de que la nació se regenere. Quan los grossos acontexements, qu' ocorren, no son prou pera reprimir en nostres governs la tendencia a falsejarlo tot y a substituhir la seva voluntat a la del poble, no 's pot esperar que res la reprimesca com no sia un moviment qu' escombri del poder a liberals y conservadors y cambihi fundamentalment la organizació de l' Estat.

En Capdepon y En Sagasta son vells y ja no son capassos d' esmena; es de presumir, empero, qu' altres més jovers ferien lo meteix. Altres més jovers hem vist empleant iguals procediments. Ara meteix n' hi ha en lo Govern que s' sentirien mortificats en son amor propi si no poguessen disposar, no sols dels llochs de la Diputació de llur provincia, sino fins dels de son darrer municipi. Comensa aquí l' caciquisme en los Ministeris, y acaba en les arcaldies y en los jutjats municipals.

Naix lo mal de las costums viciosas dels que manan; pero encara més de la fudole de les institucions. Allá hont l' Estat ho es tot, tendeix a absorvirho y dominarho tot. No admet contradicció ni obstacles: fins en los qui desempenyen cárrechs populars vol simples instruments. Ho conseguirá sens dupte mentres no 's veja reduhit a regir los interessos nacionals. Per sos governadors tindrà sempre a la seva má les provincies y 'ls pobles; per sos governadors y per l' ample xarxa d' empleats de son nomenament que té damunt de tota la Peninsula.

Intúil es esperar qu' axó millore fins ni, ab la República, si la República sosté la actual omnipotencia de l' Estat. No de la forma, sino del sistema del Govern que 'ns regeix depen en primer terme lo mal que deplorem. Perxó som enemichs de la República unitaria: lo mer cambi d' un poder hereditari per un poder electiu, no influiria ni poch ni molt, en la llibertat dels comicis. Los procediments electorals serien, ó al menys podrien esser, los metexos, y 'ls resultats serien idéntichs.

No volen persuadirse aquestos republicans de la necessitat de reformes radicals. La primera que s' ha de fer pera que la revolució sia útil, es reduhir a l' Estat a sas funcions naturals. Sense axó no poden esser lliures les provincies ni 'ls pobles, y viu constantment amassada la llibertat dels individus. Ben-sinho, si es que per un cego amor a la República, no han posat claus y furellats a les portes del seu enteniment.

(De El Nuevo Régimen)

LO PROTECCIONISME MADRILENY

Sembla que ha arribat lo moment de que nostros fabricants comencen a conèixer lo proteccionisme madrileny. Nostros industria, per la gent de Madrid, es una mina inagotable y les caxes dels fabricants son fons que sempre rajen pera fer passar la set al governants espanyols.

Are mateix, ab motiu de la present guerra ab los Estats Units del Nort America, lo Govern ha tingut de reforçar les entrades al Tresor espanyol y la pobre industria, ha sigut la cridada a fer més sacrificis. No n'hi ha hagut prou en apujarli un quaranta per cent la contribució industrial y totes les indirectes, que ha sigut necessari carregarli, com qui fa una gran obra, un impost d'exportació de un dos y mitg per cent sobre 'ls valors dels productes elaborats que tingan la sort de poguer traspasar les fronteres. Com si la industria, després de sufrir los recarrecs esmentats, no fes prou sacrifici perdent los mercats colonials, que eran los que li consumian una bona part de sos productes.

Y es d'advertir que d'aquest escandalós exemple d'imprevisió, se'n han fet responsables, no lo ministeri y 'l partit governant, sino tots los polítics espanyols, inclosos alguns diputats dels que pretenen representar la terra catalana, ja que entre 'ls firmants de la proposició s'hi veuen des del carlí Barrió y Mier fins al republicà Salmerón junt ab ells, Diputats a Cortis de la matexa Barcelona y socis honoraris de nostre Foment del Treball Nacional.

Nos sembla donchs, que tots aquestos detalls son prou clars y convincents pera que nostros industrials comencen a veure ben clar, que sempre quan los déyam que havian de seguir nous camins, ben diferents dels seguits fins al dia, quan los asseguravem que no havian de venir may en les promeses de polítics, estavim en la veritat y assenyalavam d'una manera certa l'abím cap ahont corria la producció catalana, per un mal entés amor a sos interessos d'una bona part de nostros industrials.

La realitat, no ha pas fet obrir los ulls de nostros fabricants. Pera fer anular la desastrosa disposició dels polítics madrilenys, lo Foment del Treball Nacional no ha sapigut fer altra cosa que seguir los motllos antics. Una comissió ha anat a Madrid, a fer ante-sales, a visitar ministeris y potsers fins a doblregar la espallta davant dels capítosts de la política. Confíem que les paraules dels comissionats haurán sigut una mica més enérgiques que de costum; però ab tot y açó, com lo sistema es ja massa gastat, creyém que 'l Foment no ha estat pas al nivell que exigeix sa importància y la importància del injust recarrech, que per acabar de ferse odiós, no s'aplica segons lo preu fixat en les factures del industrial exportador; sino segons lo capritxós càlcul dels empleats d'Aduanes.

Catalunya es, del Estat espanyol, la regió més rica y la rica es avuy la primera força de tot Estat: de Catalunya son la industria y lo comerç los elements més poderosos, y son poder es tan important que poden y deuen ferse respectar per los polítics espanyols. Y aquest respecte a que tenen dret y que deuen exigir no se 'l conquistarán ficantse en lo mangoneix de la política, servint de pantalles als capítosts madrilenys, y demanant, sempre demanant, quan se li regateja una protecció que l'Estat los deu pera son propi be; sino mantenintse sempre en regions superiors, fent conèixer sempre son valer y si convé en situacions escepcionals, fent sentir als polítics de qualsevol color tota la importància del poder que representa la gran riquesa de la terra catalana; donchs es convenient que nostros fabricants no oblidin may que 'l caràcter de la gent de Castella, no es pas idèntich al dels catalans: ells son forts davant del débil, orgullosos davant del humil, sempre somiadors, sempre idealistes. Ab caràcters com los que dominen la Espanya, es perjudicial lo sistema humil fins ara usat per los representants de nostra industria; es contraproduhent la debilitat que falsament han demostrat; son inútils totes les rasons nascudes d'una convenció filla del càlcul y de la pràctica. L'altivesa que no arribes a orgull, la independència del convençut de sa fortaleza, son los medis més apropiats pera fer seguir als polítics madrilenys los camins que més convinguin a nostros interessos.

Y ara es la hora de que 'ls fabricants se'n convencin sense esforç: lo desgavell econòmic del Estat espanyol y la pèrdua dels mercats colonials, son fets tan reals y de tanta importància que 'l no procurar pera salvar la nostra riquesa, es dexarse caure per una espantosa pendent, que ens portará no a la pobresa tan sols, sino al desballestament social més espantós, puix no deu perdre de vista, que ni la agricultura pot donar la vida a tota nostra gent treballadora, ni les masses obreres, per pacífiques que sien, moriran de fam sense protesta.

V. VIDAL.

(De La Veu de Catalunya.)

Notícies

Oficials

AJUNTAMENT. Sessió del 17 de Agost.—(2.ª convocatoria).— Reunits 4 concejals baix la presidència del Alcalde Sr. Boxa.

prengueren los següents acorts després d'aprobar la acta de la sessió anterior y comptes per valor de 2.014'53 pessetes.

Se doná lectura de un ofici del Sr. Arquitecte ab lo pressupòsit de gastos pera la colocació d'aparatos de rentar y canyeris del nou escorxador, que ascendeix a 1.329'13 pesetas, si guent aprobat.

Se llegí un altre ofici del mateix demanant se nombri el personal de la escola de Bellas Arts y se publiquin los anuncis pera la matrícula, acordantse nombrar lo meix personal del curs anterior.

Quedar enterats del ofici del Governador civil concedint autorisació al Ajuntament pera contractar directament y sense necessitat de subasta ab la casa Planas, Flaquer y C.^a lo servey del alumbrat elèctric.

Adjudicar definitivament la subasta celebrada pera las obras de alcantarillat y empedrat del carrer de Calderers y Ballesterias, a D. Lluís Auguet pel preu de 17.500 pessetes.

Firmat lo protocol pera la pau, quina part dispositiva, publicuem en altre lloch d'aquest número, ha vingut a agravar y a complicar la situació de Manila ocorreguda 'l 13 d'Agost, poch després de mitgdia, després d'algunes hores de bombardeix que 'ns causaren 150 morts y més de 300 ferits. Es probable que aquest sia l'últim combat de la guerra ab los Estats Units, donchs a hores d'ara tots los gefes d'un y altre exercit haurán ja rebut l'ordre de suspensió d'hostilitats. Los Estats Units tenen nombrats ja 'ls comissionats qu'han d'entendre en lo relatiu a la evacuació de les Antilles y se citan ja 'ls noms dels que constituirán la comissió de la pau que s'ha de reunir a París. Espanya ha nombrat també 'ls corresponents a la comissió de Cuba y nombrará luego 'ls de Puerto Rico, però per lo que respecta als de París la designació presenta certes dificultats y promet esser laboriosa. Les estipulacions del protocol, no obstant la seva gravetat, no han sorprès a ningú, donchs la opinió pública ha vingut a carregar de que no podia esperar res de bó, y com per altre part lo país aclapahit regoneix la seva impotencia pera lliurarse de les colles polítiques que n'han fet son patrimoni y no té confiança en ningú, considera que qualsevol alteració de l'ordre públic no serviria més que pera acabar lo d'enfonsar y 's resigna estóicament ab lo seu mal fat.

Es molt possible que aquest estoicismo del poble hagi desalentat als carlins, convertint los seves amenasses y pretensions en aygua de borrajes. No perxó dexan d'agitarse, anunciantse un nou manifest de D. Carles y assegurantse que 'ls Diputats a Cortis de dita comunió renunciarán les seves investidures, excepció feta d'En Mella y del Marqués de Tamarit. De partides sublevades res més: la de la provincia de Castelló s'ha amagat y ab prou feyança dona senyals de vida. Lo Capità general d'Arrog ha tancat los cercols carlins en tot lo territori del seu mando.

La Reyna diuen que no s'mourá de Madrid aquest istiu y s'anuncia que les Cortis seran convocades pel mes de Setembre. En lo mateix mes, lo dia 11, se ferán les eleccions de diputats provincials. En la nostre provincia, a poca diferencia ja se sab qu'hi sortirá: amichs d'En Roure, d'En Canalejas, d'En Silvela y fins algún carlí, totts ben avinguts y en amigable conxorxa.

Com veuran nostros llegidors en son lloch corresponent, l'Ajuntament d'aquesta ciutat ha sigut autorisat pera contractar directament ab la casa Planas, Flaquer y C.^a lo servey del alumbrat elèctric, que era a lo que 's tirava. Felicitem al concejal Sr. Plá.

Aviat se tornarà a reprendre 'l servey de correus que la Trasatlántica presta entre Espanya y las Antillas y Filipinas, sortint de Barcelona, dintre de pochos dias, un vapor ab destí a Manila.

Lo dia 20 sortí de la Habana cap a la Península un dels trasatlántichs, probablement lo Montserrat.

Sembla que la citada companyia está en tractes pera no deixar alguns vapors, entre ells lo «Miguel Gallart», pera reprendre alguns serveys.

Lo senyor Bisbe de Barcelona está malalt de molta gravetat. Desitjem la seva millora.

De tornada d'una excursió al Puigmal y Nuria, d'ahont baxaren per Olot, Besalú y Banyoles, estigueren dimecres últim algunes hores a Girona nostros amichs los senyors Espona y Gudiol de Vich, que visitaren lo Museu y altres colleccions particulars.

Per R. O. s'ha resolt «considerar a la Companyia de Jesús a Espanya com habilitada pera la ensenyansa, y declarar a sos individus compresos en el art. 4.º del R. D. de 24 novembre de 1892, que dispensa del títol pera formar part dels Tribunals d'examen del seus alumnos als individus de las eorporacions habilitadas pera la ensenyansa.»

Hem rebut los dos primers números de *Lo Ventall*, setmanari humoristich y literari que es nostre llengua ha comensat a publicarse a Reus. Queda establert lo cambi.

Copiém d'un diari de Barcelona:

«Sembla que aviat seran posats en llibertat l'ex-cabecilla cubá Rius Rivera y 'l deportat Montells, que s'troban en lo casell de Montjuich, y que s'obressebrá la causa que s'segueix al súbdit italiá Divizia, delingut en aquesta presó per haver fet us d'un nom suposat quan se va embarcar en aquesta ciutat cap a Cuba.»

També es probable, que no passi gayre temps sense que sian llibertats los «nánigos» que s'troban tancats en lo castell de Figueras.

Tant aquells com aquestos seran expulsats del territori espanyol.

Afegeix lo mateix diari que per ordre del ministre de la Guerra s'ha suspés l'ingrés en lo primer de dits castells dels deportats cubans que, propedents de Bilbao, se dirigian a Barcelona en conducció ordinaria.

Lo ministeri de la Guerra ha disposat que als especulants d'embarch que tenien de tornar a Cuba y a Puerto Rico, se 'ls concedesca llicencia trimestral, efectuant lo viatge per compte de l'Estat.

Diu *El Cronista de Correos* que desde que es obliga-

tori 'l sello de guerra ha disminuhit una tercera part lo número de cartas que s'parteix a Madrid. De 21.000 diarias ha baixat a 14.000. Baixa l'aspecte econòmic, axó significa una pèrdua considerable.

Las 14.000 cartas ab sello de guerra signifiquen un augment de 700 pessetas; pero las 7.000 cartas menús, signifiquen una pèrdua de 1.050 pessetas, ó sia, en resum, una baixada diaria de 350 pessetas que fan al any solzament a Madrid una pèrdua de 127.750 pessetas.

Desde de dijous vinent regirá 'l següent itinerari en la línea de T. a B. F.

De Girona a Portbou
Carrega . . . Soruda a las 5'03 mati.
Omnibus (correu) Arribará a las 8'38 m. sortirá a las 8'41
Carrega . . . id. a las 12'05 t. id. a las 12'30
Correu . . . id. a las 5'40 t. id. a las 5'12
Exprés . . . id. a las 8'55 n. id. a las 9'03
Carrega . . . id. a las 10'35 n. (para en aquesta ciutat)

De Girona a Barcelona
Correu . . . Arribará a las 6'44 m. sortirá a las 6'50
Carrega . . . id. a las 9'49 m. id. a las 10'14
Omnibus (correu) id. a las 2'35 t. id. a las 2'41
Exprés . . . id. a las 5'03 t. id. a las 5'09
Carrega . . . id. a las 10'35 n. id. a las 10'50

Aquest últim tren arriba solsament a la estació de l'Empalme. Los trens expressos portaran tant solsament colxes de 1.ª classe.

Ab lo títol de *Cosas de España!* telegrafian desde Palma a un periòdic de Madrid en vista del anunci del ministeri de Marina, autorisand l'envio de cartas per las familias dels presoners que s'troban en poder dels nort-americanos, molt mallorquins s'afanyaren a utilisar la autorisació; però las sevas cartas continuan encara detingudas en la Administració principal de Correus, per no haverse anulat per la Direcció general del ram lo ordre prohibint donar curs a tota correspondencia dirigida als Estats Unist.

Una vegada més 'l expediente g espanyol ve a anular las midas del Govern més dignas d'espány.

S'ha publicat una orde manifestant que l'impost de tráfeh no está subjecte als recarrecs extraordinaris y de guerra establerts per la llei de pressupòsits.

Ha arribat a Ribas la segona companyia del regiment d'infanteria de Sant Quintí, y algunas de las secciones recorren en patrulla los pobles de la provincia de Girona. Las forsas de la guardia civil d'Olot y d'altres punts dels Pirineus estan concentradas a Doria y Caralps.

Lo número total de las composicions presentades pera optar als premis del Certamen de Olot, es lo de 244: quins títols y lemes ha publicat lo nostre benvolgut colega *L'Olot*.

Los socis que forman la secció espeleológica del Centre Excursionista de Catalunya cridan poderosamente la atención dels habitants de la vall de Begas y montanyas vecinas per las exploracions que fan en los nombrosos acenchos o grandiosos pous naturals que hi ha en aquellas montanyas. Lo cap de colla, l'ardit Norbert Font y Sagné, n'porta ja explorats un bon número. Cal citar entre 'ls més importants lo del *Bruch* de 120 metres de fondaria total y 'l grandios, típic y pintoresch de *La Perla* que té una boca de 6 metres de diámetro y una fondaria a plom de 116 metres y després ab galerias inclinadas y ab nous avenchs interiors després arriba a 170 ó més metres. La persona que 'ns dona aquestas noticias diu que 'ls excursionistas no pogueren acabar de fer la exploració per deficiencia del material espeleológico, aixó es, la escala y la corda, ja que sols podrà arribar als 150 metres.

En sas exploracions los socis del Centre Excursionista han trobat covas habitadas en épocas prehistóricas o molt primitivas, ab restos animals, ganívacs de sílex, cerámica, etzètera.

Los treballs espeleológicos que está fent en Font y Sagué son potser dels més interessants que fins ara s'han fet, perque pochos homes d'estudih avian baixat a ayals fondarías.

En lo plan general de carreteras pera l'exercici de 1898-99 s'hi inclouen los següents: 1.º exercici a aquesta provincia; 2.º tros de la de St. Feliu de Guixols a La Bisbal passant per Calonge. Tros 3.º de la de Riudellots de la Selva a La Bisbal, passant per Cassá; y el de Sta. Cristina d'Aro a Fanals. Tros 1.º de la de Besalú a Rosas y Cadaqués ab ramal a La Selva. Tros 2.º de Olot a Banyolas per Sta. Pau y Mieres.

VARIETATS

Sobre 'l «Bruel» de Castelló de Ampuries y 'l de País.

Veyám ara, antes de seguir endevant, que 's lo que 'n deya M. A. Vercoutre en l'article a qu'En Souleyre se refereix:

Aristótil y 'ls estanyos de la América del Nord.—Fa alguns anys cridarem la atenció en aquesta Revista (8 d'Agost, 1891.) sobre un passatge en lo quin Plini descriu detalladament los costums de una formiga, que mostrarem pertanyer a una especie propia de la América del Nord; y, d'aquest fet, deduirem que entre 'ls viatgers de la antigüitat que proporcionavan las noticias recullides pels naturalistes, ni hi havia per forsa, alguns que conèxien certes parts d'América.

Convencuts de que estudis d'aquest genre, en los ators antics, no podian dexar de fer descobrir algun altre fet semblant confirmatori de la deducció feta, hem tingut

de examinar ab aquest punt de mira los *Problemes* d'Aristótil.

Es sabut que, en aquest llibre, se resol en més ó menys una munió de problemes de fisiologia, de física, d'història natural etc.; y es facil probar que moltes de les qüestions tractades se basan en relats de viatges, en general precisos; per exemple (sect. XV, § 3.) després de haver fet constar que tots los pobles, tant barbres com grechs, creuen la numeració decimal y compten per deu, per la qüestió de que tots los homens tenen deu dits, Aristótil observa que no obstant, hi ha un sol poble, los Thracis, que no compten més que fins a quatre, perque, diu, en ells la memòria no se extén més que la del infant; es clar, donchs, que los viatgers, exclusivament, han pogut notar y fer constar aquesta particularitat étnica, d'un caràcter tant precis.

Donchs bé, veus aquí un altre passatge dels *Problemes* (sect. XXV, § 2.) que ns ha eridat especialment la atenció, y que també ha tingut d'esser tret del relat d'alguns viatgers.

Aristótil va saber que «en los estanyis, situats a la vora de grans corrents d'aygua, s'hi forman ruidos anomenats mugits de bous...; y efectivament, se semblan tant al mugit del bou, que les vaques que ls senten se'n commouen com si sentissen la veu del toro.» Y Aristótil se pregunta, quina pot esser la causa d'aquest estrany fenomen. No desconeix que s'ha pretès qu'aquestos mugits deuen esser los dels toros consagrats a la divinitat del lloch; pero aquesta explicació no l'satisfa, la té per una falla, y veu aquí quina pot esser, en son concepte, la causa purament física, que produhesca aquestos ruidos misteriosos.

«Axó s'heu, diu, a que s'obren forats en lo fons; y aygua s'hi tira, perque en tots aquestos estanyis hi ha una corrent, y empeny l'ayre per una obertura estreta cap a l'espai més ample. D'igual manera succeheix quan se obren la boca a l'obertura d'una amfóra vuyda, que s'produceix un ruidor fonsa semblant a un mugit, y es per l'escalfament, també, que en los bous se forma l'mugit.»

Però, notis bé: si com creu Aristótil, l'aygua, per sa expansió violenta ab l'ayre, es, realment, la causa d'aquestos ruidos, no es particular que sien precisament aygues estancades, quietes (ahont, malgrat lo vehinatge de grans rius, la corrent es poca ó nula) las que tingan lo privilegi de produhir aquestos ruidos?

Per altra part, si s'admet que les aygues de certs estanyis s'escorran, mugint, en les cavernes, es evident qu'atal escorror, per ràpid que se'l suposi, ha de tenir una durada major ó menor, en conseqüència y necessariament, no'n podria resultar més qu'un mugit continuu, prolongat, llavors talment distint del mugit intermitent del bou, que es ben impossible de creure que may cap vaca s'hi hagués equivocat.

Però ¿hi algú qu' hagi sentit may «mugits» produhits en les condicions qu'indica Aristótil? Realment, la existència de coves, de esquerdes, en les quines, a certes èpoques de l'any, s'escorran les aygues més ó menys estancades, no es un fet tant raro que no s'haguessen pogut, en l'antiguitat, y fins en nostres dies, observar en lo instant mateix del escorror, uns ruidos tant estranys y tant característichs com son los mugits: donchs, que nosaltres, sapientem, res de semblant ha sigut notat, ni en los nostres temps, en aytals circumstancies.

Pel demés, si la explicació proposada fos exacte, som d'opinió que may hauria revestit lo fenomen l'aspecte misteriós que ha excitat la perspicacia dels antics y ab rabó, perque, com admetre qu'aquestes agitacions violentes, aquestos torbellins escumosos, produhits inevitablement per aygues d'un estany escolantse mugint en cavernes subterrànies, s'haguessen amagat a la atenció dels observadors? Puig, la veritat es que aquestos, devent esser-ne la seua curiositat vivament sollicitada, no havian vist res de semblant y que la causa, certament poch manifesta, dels ruidos, los hi ha totalment escapat; en tot cas, y com lo problema ho indica, aquells de qui Aristótil ha tret la descripció del fenomen, s'han concretat a dir qu'havian observat dues coses, ço es: estanyis, situats prop de grans corrents d'aygua, y ruidos, semblants als mugits dels bous, produhits d'aquestos estanyis; y no han dit res més.

Donchs bé, per limitades que sien aquestes noticies, nos semblan esser suficients pera que sia facil, ayuy, donar la explicació del curiós fenomen qu'Aristótil ha inclòs en lo nombre de sos problemes; per nosaltres, se tracta en aquest cas, sense cap dubte, de mugits que surten efectivament de certs estanyis, y que se semblan, fins a podershi equivocar, als mugits de bous, los quals mugits son lletsats per un animal, ayuy ben conegut, y al quin s'anomena granota-bou ó granota-toro. (1)

Res té que paga sorprendre, que ls viatgers, los estrangers, sentint aquestos bramuls, no hagen acertat a descobrir la causa. La granota-bou es molt difícil de veure, perque son color se confón ab lo verd de les plantes acuàtiques, en mitg de les quines viu; ademés, es extraordinariament poruga y no s' dexa acostar ab facilitat, y encara, talment a la nit es quan llença aquestos clams que tant se semblan al mugit del bou ó del toro; finalment, preguntem: quina probabilitat hi pot haver pera que viatgers no previnents hagin pogut ni somniar en atribuhir a una granota mugits tant formidables?

(1) Es l'únic hoste dels estanyis quina veu imita la del bou, segons Plini (X, 57) tractant de donar rahó del nom (bos taurus) del auell propi de nostres estanyis anomenat capó de aygues, (Ardea stellaris, L.) preten que son crit se sembla al mugit del bou; pero axó es un error de Plini; lo crit del buitor es potent, pero no se sembla gens ni mica ab un mugit. — N. del A.

En Vercoutre, al parlar d'aquest auell en sa *Fauna Ornitológica de la provincia de Gerona*, p. 210, indica per nota, en sentit dubitatiu, que ls seus crits ó ls de un altre auell anomenat *Nycticorax nycticorax* (per Bruel de Castelló y de Pals) son, com argumenta bé En Souleyre, cap animal, granota ó auell, pot produhir aquells mugits. — N. del T.

La ignorancia dels antics respecte la veritable causa d'aquestos clams es donchs ben dispensable; pero lo que ns interessa més que tot, lo que convé saber, es que la granota-bou (*Rana Catesbiana*, Shaw.) viu exclusivament en la part oriental de la América del Nort, desde'l Canadà, ahont es desconeguda, fins a Méxich inclusiu; y aquesta regió, que regan lo Mississipi y l'Rio Grande, sembla correspondre ab tota exactitut a la regió de les «grans corrents d'aygua» de la quina parla Aristótil.

Per consegüent, nos sembla difícil negar, que per haver possehit tant bons informes sobre'l curiós fenomen que han probat inútilment d'explicar, los antics havian tingut de conèixer, necessariament, alguns punts d'América. — A. Vercoutre.

Es inútil fer constar que l'escrit d'En Vercoutre, quin objecte no es altre que buscar un argument més en favor d'una tésis atrevida, la de que ls antics conèxian la América; com a explicació del fenomen que a Catalunya conèxem per «Bruel» no té cap importancia científica; donchs, com observa molt bé En Souleyre, no tenien los antics necessitat de conèixer la América pera estar enterats de la existencia d'un fenomen que s'observa en diferents punts d'Europa y Africa per ells ben coneguts. Aquesta circumstancia, per sí sola, trau també tot fonament a que'l «Bruel» pugja esser produhit per una granota que sols viu a la América del Nort. Les rahons donades per En Souleyre en contra de que'l «Bruel» sia produhit per cap animal, granota, auell, etc., nos semblan concloents. Es curiós, no obstant, l'article transcrit per contenirshi la explicació que del fenomen donà Aristótil, que podia esser errada, pero que es més enginyosa y científica que la de son impugnador.

(Seguirá)

SECCIÓ LITERARIA

FANTASIA

Fa quatre dies... ¿He dit quatre? Tres ab prou feynes y m'ha semblat com si haguessen transcorregut molts segles; m'ha semblat que'l temps s'havia fet etern, los minuts més llargs, inacabables les hores.

¿Com ho torna tot l'anyoransa? Are ho trovo tot pesat, cansoner, aclaparador, tot ho veig trist, lo meteix que si fossem al cor de l'hivern, en lo temps que ls arbres son erts, sense una fulla, embolcallats per grisenea boira, en lo temps que tot convida a plorar y que sembla que tot plora.

Y bona sort qu'al pich del hivern un cop qu'altre escampa sos raigs lo sol sobre la terra despertant la Natura a la vida!

¡Bona sort que'l teu recorri ve a alegrarme en les hores de tristor y m'fa girar los ulls a la Esperansa!

Y espero, amor, espero... Espero qu'arribará novament lo temps en que tornaré a veure la gentil figura, podré, enmirallarme altre cop en les negres nines de tos ulls graciosament mitj-closos y ta veu com suau melodia tornarà a sonar a mes orelles.

¡Qué n'es de ditxós l'auellet que tens al balcó tancat en la reixada gabiá! No l'ha de deixar may éll, éll veu sempre la cara hermosa com les flors d'Abril, y sovint sent lo teu alé quan l'acostes a besarlo.

¡Qui fos l'auell! De bona gana fora ton esclau y deixaria la llibertat que tant estimo.

¿Qué puch anhelar més que ser teu com l'auellet de la gabiá? Fora tal esclavut per mi la vida, tindria voreta meu lo sol que desitjo.

¿Sabs la rondalla del amant y l'estrella? ¿may te l'han contada? ¿no? Escóllata, te la diré com me la conta una pobre velleta una nit d'hivern asseguts en l'escó d'una masia de montanya.

Diu aixis: — Ve'l aquí... qu'era un jove fadri, galán minyó que s'emprendá d'alló mes d'una donzella, la més hermosa que'l púgues pensar. La donzella tenia per nom *Concepció* pero com era tant y tant maca l'hi deya tothom la *Bonica*... y, en bona fé, ho era.

L'enamorat fadri l'hi digué un dia, contemplanta embadalit: — ¿Qué desitjaries, *Bonica*? — Ser Reyna.

Y — ho serás — feu lo fadri encruentant los dits y besantillos.

¿Peró, com? Y comensa a córrer món, camina que caminarás, de dia sense menjar, de nit sense dormir, frascant sempre per camins plens de pedregoleix y espines.

¿Hont trobar un regne per la *Bonica*? Ell era molt pobret y era tothom qui coneixia pobret com ell.

Y vinga córrer món... y vinga sofrir y més sofrir... Un vespre, ab lo cos sagnant de ferides, caigué a terra

escolantse y s'clavaren sos ulls en una brillant estrella que lluhia en lo cel més hermosa que les altres.

L'estrella també semblava que se'l mirés a n'ell... quan s'obri de sopte apareguent una fada hermosíssima qu'anà baixant fins que fou a prop seu.

— Jo só la Fada del amor, — li digué, — est l'únic home digne de la *Bonica*. ¿Vols un regne per ella? — Segueix aquet llumet, éll te guiará. Segueixlo y... espera.

Y desaparegué la Fada, y segui l'enamorat fadri lo llumet que l'hi senyalá, y... camina que caminarás...

Al cap de tres dies y tres nits va trovare en un pays tant bell que semblava talment la santa gloria.

Fou lo regne de la *Bonica*. Allí gosá ella de tots los plers, fins d'aquells que l'home no pot suposar y fou reyna reverenciada pel mon enter, de lothom venerada y envejada.

He somniat, aquesta nit, qu'eras tú la *Bonica* y qu'era jo'l minyó de la rondalla. M'he despertat qu'era encara negre nit ab lo cap plé d'ilusions, tant que saltant del llit d'una revolada he obert la finestra y he fixat mos ulls al cel que vessava d'estrelles y he guaytat, ab insistencia, la més lluminosa.

Y he pensat molt ab tú... Y he esperat qu'aparegués la Fada...

NARCÍS DE FONTANILLES Y GASSULL.

15 d'Agost 1898.

INTIMA

L'estiu morí. La boyra atapahida embolcallant tot, freda y humida sobre la vall s'extén, y l'última tulipa sense grana — esplendorosa ahir, y ahir ufana — s'esfolla al bés del vent.

Del roserar en las corsecas brancas se van marciat, marciat las rosas blancas nascudas ab l'istiu, y confós ab la roja fullaraca que ab hivernal furor lo vent ataca rodola l'últim niu.

Mes l'hivern morirá. Las violetas sos calzers obrirán, las orenetas tornarán novament, de nou se cobrirán de flors hermosas dels admellers las brancas olorosas embatsamant lo vent.

Abrassada a la espiga la rosella la veurém novament gróixarse ab ella al petoneig del vent murmurador; y de nou ab les mans entrellassadas y filas las miradas tornarem a jura ns etern amor!

EDUART GIRBAL Y JAUME.

SECCIÓ COMERCIAL

Mercat de Gerona del die 20 de Agost

Especies	Mesures	Pesetes
Blat	QUARTERA DE 80 LITRES	20'00
Mestall		15'00
Ordi		9'00
Ségol		13'00
Civada		8'00
Besses		10'00
Mill		16'00
Panis		12'00
Blat de more		14'00
Llobins		9'50
Fabes		13'00
Fabó		14'50
Fassols		40'00
Monjetes		28'00
Ous	Dotzena	0'90

SECCIÓ RELIGIOSA

SANTS DE LA SETMANA

- Diumenge 21. — St. Joaquín; Sta. Joana y Sta. Ciriaca.
- Dillens 22. — St. Timoteu y St. Filibert.
- Dimars 23. — St. Felip Benet.
- Dimercres 24. — St. Bartomé; Sta. Aurea.
- Dijous 25. — St. Lloys y St. Genis.
- Divendres 26. — St. Ceferi; y St. Adria.
- Dissapte 27. — St. Joseph de Calassanz, St. Liceri; la Transverberació del cor de Sta. Teresa de Jesús.
- Quaranta Hores. — En la Iglesia de les Caputxines.

Guia del viatger en la Comarca

Amer. — Estació fèrrea. Ferrocarril de Gerona a Olot y carretera de Sta. Coloma a Olot y de Gerona a Anglés a 18 k^m. de Gerona.

Anglés. — 14 k^m. de Gerona. (Vegis lo dit referent a Amer).

Arbucias. — 36 k^m. de Gerona. Carretera de Hostalrich a Sant Hilari Sacalm.

Armentera. — 27 k^m. de Gerona. Prop la carretera de La Bisbal a Figueras.

Bagur. — 44 k^m. de Gerona. Carretera de Gerona a Palamós per La Bisbal y Tramvia de Flassá a Palamós. Camí vehinal desde Palafrugell. Població marítima.

Banyolas. — 14 k^m. de Gerona. Carretera de Gerona a Olot. Aiguas sulfurosas.

Besalu. — 41 k^m. Carreteras de Gerona a Olot y de Figueras a l'última població.

Bianes. — 32 k^m. Estació en lo ferrocarril de T. B. y F. Banys de mar.

Cadaquers. — A 54 k^m. Camí vehinal desde Rosas. Banys de mar.

Caldas de Malavella. — 16 k^m. Estació en lo ferrocarril de T. a B. y F. Carretera desde Llagostera. Aiguas termals. Establiment del Srs. Prats y fill. — *Vichy Catalá.* — Cotxes de abdos establiments a tots los trens.

Calonge. — 27 k^m. Carretera de Sant Feliu de Guixols a Palamós.

Camprodón. — 59 k^m. Per Vich y per Olot passant per Sant Joan de las Abadessas.

Cassá de la Selva. — 12 k^m. Estació en lo ferrocarril de Gerona a Sant Feliu de Guixols y carretera de idem.

Castell d'Aro. — 25 k^m. (Id. anterior).

Castelló d'Ampurias. — 41 k^m. Carretera de Figueras a Rosas.

Figueras. — 32 k^m. Estació ferrocarril de T. a B. y F. Carretera de Barcelona a la Frontera y límit de la carretera de Olot, La Bisbal y Rosas.

Gerona. — Fonda del Comers, carrer de Albarreda.

Hostalrich. — 30 k^m. Estació ferrocarril de T. a B. y F. y carretera fins a Sant Hilari.

La Bisbal. — 27 k^m. Estació Tramvia Flassá a Palamós. Carreteras de Gerona, Figueras y Palamós.

La Escala. — 32 k^m. Carretera de La Bisbal a Gerona y de la estació de Sant Jordi per Verges. Banys de mar. Rubinas de Ampurias.

La Junquera. — 47 k^m. Límit en la carretera de Barcelona a Fransa. Banys de la Mercé. (Aiguas sulfurosas).

La Sellera. — 16 k^m. Estació ferrocarril de Gerona a Olot, carreteras de Sta. Coloma y de Gerona a Olot

Llagostera. — 24 k^m. Estació ferrocarril Sant Feliu de Guixols. Carreteras a id. y a Caldas de Malavella.

Llansá. — 41 k^m. Estació ferrocarril de T. a B. y F. Banys de mar.

Lloret de Mar. — 32 k^m. Carretera a la estació de Bianes, y carretera fins a Tossa.

Massanet de Cabrenys. — 54 k^m. Carretera desde Figueras.

Olot. — 48 k^m. Carreteras a Gerona, Figueras, Sant Joan las Abadessas y Sta. Coloma de Farnés.

Palafrugell. — 41 k^m. Estació Tramvia Flassá a Palamós y carretera de Gerona a Palamós.

Palamós. — 44 k^m. Estació del Tramvia de Flassá, límit de las carreteras de Sant Feliu y de Gerona.

Rosas. — 44 k^m. Carretera de Figueras. Banys de mar.

Sant Feliu de Guixols. — 36 k^m. Ferrocarril fins a Gerona: carreteras a Gerona y a Palamós. Establiment de banys de pila y oleatge.

Sant Hilari Sacalm. — 38 k^m. Carretera a la estació de Hostalrich y a Vich. Aiguas acidulo-carbónicas.

Sant Pere Pescador. — 27 k^m. Carretera que surt de la estació de Sant Jordi.

Sta. Coloma de Farnés. — 20 k^m. Carretera desde la estació de Sils (T. a B. y F.) y carreteras a Gerona, Olot y Barcelona. Aiguas termals.

Torroella de Montgri. — 32 k^m. Carretera desde la estació de Verges y desde Gerona. Banys de mar al Estartit.

Tossa. — 41 k^m. Carretera desde Lloret de Mar.

Vidreras. — 34 k^m. Carretera desde la estació de Sils y carretera desde Llagostera.

Viladrau. — 50 k^m. Camí de ferradura desde Sant Hilari y carreteras desde Vich y estació de Banyá. Hotel Cambrinus. Centre de excursións al Montseny.

SECCIO D'ANUNCIIS

Gran éxit en moltíssimas families d'Espanya

La gran sopa **Purés** marca Baget-Reus.

Recomanan son us totas las eminencias médicas del mon, per esser la mes agradable, económica, alimenticia y mes facil de digirir. Ab l'ús constant d'ellas se consegueix mes facilitat en la digestió, fomenta la bellesa física y presta al cos un marcat caracter de lleugeresa y galanura. Lo poder nutritiu necessita de una materia asoada en los aliments y aquesta se troba en las sopas «de Purés MARCA BAGET, que mantenen nostres humors en un saludable estat d'alcolicitat que 'ns preserva del reumatisme, gota diabetis y demés dolencias originals.

Las clases, avuy posadas a la venta son: *Puré de pessols verts.* — *Puré de fabas.* — *Puré de lletias.* — *Puré de fassols.* — *Puré de flor de arroz.* — *Puré de flor de cibada.* — *Puré de flor de sigrons turrats de Font de Saucó y la gran «salsa universal».*

PREUS DE VENTA

Un paquet que val pel públich *un ral*, produeix de 7 a 9 plats de sopa, y un paquet doble, que val *dos rals*, produeix de 15 a 17 plats.

PUNTS DE VENTA EN AQUESTA CAPITAL

- Don Benet Massot. — Plaça del Marqués de Camps.
- Ramón Lladó. — Carrer de Barcelona, núm. 7.
- Antoni Gruarmoner. — En Francisco, 4.
- Llorens Massa. — Rambla
- Emili Andrés. — Sta. Clara, 4.
- Sebastià Alsina. — Mercaders, 20.

Representant exclusiu en la Provincia:

RAMÓN GISPERT.—GERONA

Banch Vitalici de Espanya

LA PREVISION

BANCH VITALICI DE CATALUNYA

Companyas de segurs sobre la vida reunidas
Carrer Ample 64, BARCELONA

CAPITAL SOCIAL **15 000.000** DE PESETAS.

Reservas en 31 Desembre de 1896 9.235,908'05 pts.
Capitals assegurats desde la fundació de las C.^{as} fins al 31 Dbre 1897. 203.-80,352'95 »
Pagat per sinistres, pólissas vensudas y altres comptes fins igual data. 13.382,881'61 »

Delegat general en la Província

Joseph Coderch y Bacó

Agents en la Capital

Toribi Corominas.— Narcis Boadas

CORREUS

Entradas

Madrid.	8'48 mati.
Barcelona.	8'48 m.
Fransa	7'00 m. y 3'19 tarde
Puigcerdá y Ripoll.	5'30 m.
Olot y sa línea.	5'30
S. Feliu de Guixols	7'00 m. y 6 tarde
Amer y sa línea.	6'30 m.
S. Aniol y sa línea.	7'00 m.
Estanyol y sa línea.	7'00 m.

Sortidas

3'19 tarde.
7'00 mati.
8'48 m. y 8'00 nit.
11'00 m.
11'00 m.
9'00 m. y 6'00 tarde
10'00 m.
10'00 m.
10'00 m.

LO GERONÉS

SETMANARI PORTA-VEU

DEL «CENTRE CATALANISTA DE GERONA Y SA COMARCA»

Redacció y Administració: Rambla de la Libertat 31

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

Gerona.	1 pesseta trimestre	1'50 pesseta trimestre
Voru.	1'25 id.	0'10 id.
	Un número sol.	